

Ce povzamemo svetopisemski pomen besede mir in ga presadimo v odslovitveno formulo spoznamo, kako umestna je ta beseda v tem nagovoru in kako smisleno zaključiti mašni obred. Maša je Kristusova mistična daritev. Po Kristusovi odrešilni smrti na križu, kar se pri maši skrivnostno obnavlja, smo bili spravljani z Očetom. Tako smo dosegli mir z Bogom (Rimlj 5, 1; Kol 1, 20). Udeležiti se maše pomeni, biti deležen tega miru. Iz njega izhajajo vse druge dobrine. Zveza z Bogom je vir duhovne sreče, zadovoljstva in veselja. Notranji mir, ustvarjen po zvezi z Bogom, se nujno odraža tudi na zunaj. Ne bo miru okrog nas, dokler ga ne bo v nas samih. Notranji mir je pogoj zunanjega. Šele ko najdemo notranji stik z Bogom, ostvarimo v sebi pravi mir, ki je hkrati tudi vir zunanje sreče, blagoslova in življenskih uspehov. Ker pa ima beseda mir tudi eshatološki pomen, smemo upati, da se bo njena vsebina v celoti oresničila šele ob nastopu eshatoloških reči. Duhovnik nas odslavlja v zagotovilu notranje sprave z Bogom. Ta sprava je vir sedanje in prihodnje sreče. Tako je beseda mir ohranila polni svetopisemski pomen in zato našla opravičeno mesto v odslovitveni formuli.

(Nadaljevanje)

dr. Francè ROZMAN

LITURGIJSKA REFORMA

Uvod

Najnovija anketa o liturgijskoj obnovi ponukala me je na razmišljanje o cijelom procesu tega pokreta kod nas. Htio bih prema svojim sposobnostima upozoriti na neke elemente s kojima sam se u pastoralnom radu susreo. Ova-
mo bih ubrojio osobito čestu pričest, liturgijsko pjevanje, obred uskrsnog bdijenja i planove što se pomaljavu na horizontima budućnosti.

Česta pričest

Početak je liturgijske obnove potekao iz odredbe sv. Pija X o ranoj i čestoj pričesti. Toj je ideji posvećena ovogodišnja naslovna strana »Službe Božje«. Nije nikakvo čudo što je odredba sv. Pija X donijela dobrih rezultata i ponukala na sve ozbiljniji duhovni život u Kristu. Zar nije

Isus dao obećanja u tom smislu: »Tko blaguje moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja u njemu« (Iv 6,56), »ima vječni život« (Iv 6,54), »i ja ću ga uskrsnuti u posljednji dan« (Iv 6,54), »Kako ja živim zbog Oca, tako će onaj tko mene blaguje, živjeti zbog mene« (Iv 6,57).

Ne valja se, međutim, zanositi odveć mehanički sprovedenim tim središtem liturgijskog pokreta. Sveti nas Pavao odvraća od toga i otvara pred nama sasvim svojevrsne pastoralne vidike: »Tko nedostojno jede kruh i pije kalež, bit će odgovoran za tijelo i krv Gospodnju.« Naprotiv, stavo treba da ispita sama sebe kako ne bi jeo i pio sebi osudu, ne razabirući možda tijelo Gospodnje. »Zašto su među vama mnogi slabi i bolesni. Brojni i umiru. Kad bismo sebe prosuđivali, ne bismo bili kažnjeni« (usp. I Kor 11, 27—31).

Pažljivom oku ne će izmaknuti žalosna činjenica kako poneki vjernici čestom pričešću odvrću ozbiljniji svijet od Boga i od Crkve. Fatalno je kada siva svakidašnjica malo pomalo prekrije naše sjedinjenje s Isusom u pričesti.

Svima je nama očita potreba pripreme na prvu pričest. Svaki će svećenik poticati vjernike, napose djecu na često pristupanje sakramentima. Mislimo li uvijek i na to da bismo vjernicima koji nas slušaju, pomogli kako bi njihovo pričješćivanje doista bilo živo, da se ne pretvori u pustu naviku? Nije možda bez razloga zapisao Cankar u svojoj autobiografiji kako su ministranti najnestašnija čeljad na svijetu, pa im ništa nije sveto. Smijem li iznijeti svoje iskustvo, prema kojemu nema odveć veliki broj svećenika koji bi prilazili tom gorućem problemu s nešto ozbiljnosti? Nije baš lako domoći se ni priručnika koji bi pružao pametnih sugestija u tom pravcu.

Ne znam, postoji li u tom pogledu netko pozvaniji od Edvarda Poppeja, koji je imao karizmatičku sposobnost za taj problem. Samo šteta što ga nemamo na našem jeziku, pa moraš prevoditi, želiš li vjernicima, napose djeci u tom pogledu pomoći. Malo je u propovijedi govoriti. To uđe na jedno uho unutra, a na drugo opet izade kao vjetar.

Kako bih na župi prevodio pojedine pasuse iz njegove knjižice »Kindervriend« (Prijatelj djece) vidio sam da su ne samo djeca, već i stariji svijet grabili za njima. Rezultati nisu izostali. Kad bi netko pet-šest puta zahvaljivao iza pričesti s takvim pomagalom, stvar bi mu redovito zasladila. Često bih i na licu primijetio neku veću ozbiljnost

za pričješćivanja, više vjere i čežnje. U duše, naravno, nisam vidio, ali sam duboko uvjeren da su bili plodovi takvih pričesti trajniji.

Nešto sam slično primijećivao kad bih za profesure gotovo svake nedjelje pohitao jednom kolegi na terenu. Dogovorili smo se da ćemo za pričesti sasvim kratko tumačiti pričesnu pjesmu. Iza 5—6 rečenica uveli bismo možda minutu šutnje (radi razmišljanja) pa zatim pjevanje euharistijskih pjesama. Očito smo i tamo primijećivali neki napredak u vjeri i čežnji za Isusom.

Usput rečeno držim da je šutnja iza pričesti beskorisna bez ovakvih pomagala. Šteta što jedva nađeš svećenika kome bi u današnjim liturgijskim naporima dolazilo na pamet da se zamisli u najozbiljnije lakune u liturgijskoj obnovi i u sudjelovanju puka u njoj.

Poradimo li samo na tome da se poveća broj pričesti, a ne posvećujemo nikakve ili gotovo nikakve pažnje duhu, može nam se lako dogoditi što sv. Pavao prigovara Korinćanima: »Zato su među vama mnogi bolesni, mnogi su i usnuli... Vaši sastanci nisu na korist nego na štetu« (I Kor 11).

Je li dovoljna pouka za prvu pričest da možemo govoriti o dječici kao da bi bili pravi stručnjaci u sjedinjenju s Isusom? Zar ne govori sv. Pavao da nitko nije u stanju s Bogom razgovarati u molitvi kako treba, već da Duh Sveti u nama uzdiše neizrecivim uzdisajima...

Prema tome zapravo upravo onaj tko misli da zna zahvaljivati, može biti umišljeni pobožnjaković! Zar nije istina, ako je pričest povezana s tolikim Kristovim obećanjima, valja joj posvetiti ozbiljnu brigu kako bi ljudi od nje doista dobili ono čemu se nadamo. Ignoti nulla cupido! Bojim se da u zadnjim desetljećima nismo u tom pogledu zakazali. Nije li u Crkvi danas kriza euharistije? Čovjek se čudi kako do nje dolazi upravo u zemljama gdje su se ljudi najviše pričješćivali. Kod jednih je pričest urodila izvanrednim plodovima, drugi su zahladnjeli. To je problem. Nemarna je pričest prokletstvo, a ne blagoslov!

Liturgijsko pjevanje

Ne mislim se upuštati u teoretsku vrijednost uputa i zabrana što smo ih godinama primali iz centrale obzirom na crkveno pjevanje. Htio bih zahvatiti problem koji stoji u pozadini dvaju članaka »Službe Božje« VIII. 1, str. 75-80.

U školskim sam se klupama zanosio novim zasadama za kojima stoji prof. M. Leščan u članku o crkvenoj pjesmarici — Makarska. Rezultati su tog oduševljenja bili negativni:

Na župi sam počeo s čišćenjem i uvodio koralno pjevanje. Djeca su naučila izvrsno pjevati, a lako ih je i osvojiti za što hoćeš. Nisam pazio na reakciju puka. Tek bih iza dužeg vremena primijetio kako ljudi protestiraju. Sve im je dozlogrdilo. Žene bi prigovarale da je koralno pjevanje kao da mačke zavijaju na koru!

Ne ću reći da nije bilo nikakve koristi. Primijetio sam kako djeca što su imala udjela u koralu, imaju više osjećaja i ljubavi za klasičnu muziku, dok je druga ne mogu podnositi. Istini za ljubav budi rečeno da nisam išao za takvim rezultatima. Drugih nisam primijetio, a i za ovaj je trebalo čekati 5—6 godina da ga uočim! Žene su počele prigovarati možda nakon godinu dvije koralnog pjevanja. To samo toliko da natuknem, kako treba strpljivo čekati rezultate kod ovakvih anketa!

Prebacilo me u sjemenište. Postadoh profesorom u dakovačkoj biskupiji. Tu sam reflektirao i na crkveno pjevanje. Osvrnut ću se na tri školska primjera. Župa je u Moroviću bila dugo bez župnika. Sva im je liturgija dugih godina bila u crkvenom pjevanju. Katkada bih se tamo zaletio. Pjevanje je bilo, koliko se sjećam, daleko naokolo najljepše. Kad su dobili župnika, crkva se pomalo zavijala u šutnju. Ne mislim potpunu šutnju, nego na pjevanje bez pravog oduševljenja.

Na Vuki je župnik bio, rekao bih, nezaglavit. Nije dao sebi soliti pamet ni od profesora ni od stručnjaka. U župi nije imao ni časnih sestara s njihovom poslovičnom poslušnošću, pa je radio što ga je bilo volja, sasvim prema svom »ukusu«.

Poneku bi grublju pjesmu možda i izbacio s muzičkog repertoara župe, sve ostalo, ne samo da nije izbacivao, nego dotjerivao. Da ste čuli pjevanje u toj crkvi na župi i filijalama!

Kad bih na crkveni god pristupao k oltaru, ne bih čuo ni sama sebe, sve kad se ne može reći da nisam grlat. Divio sam se ministrantima i njihovoj dovitljivosti. Gledali bi meni u usta. Kad bi se »začepila«, oni bi otvarali svoja... Nije mi preostajalo do li da se prihvatim njihove metode! Pjevanje je bilo oduševljeno, skladno, ali melodije sve dru-

go prije nego ukusne. U tu bih se župu i izvan crkvenoga goda znao ponekad zaletjeti. Pjevanje nije bilo baš kao za crkveni god, ali uvijek oduševljeno i crkva razdragana.

Drugi sam slučaj, sasvim protivan, susreo u Strizivoj-
ni. Župnik je, istina, bolestan, ali moderan pastoralac i li-
turgista. Jedva da sam ikad sreo svećenika s onolikim uku-
som za izbor pjesama i melodija. Usput rečeno, ima on i
pjesničke žice. Bio sam svjedokom kad mu je stiglo pismo
od čč. sestara s katehetskog Instituta, ne bi li dao svoje
pjesme jednom tiskati. Dobio je prije dvije godine izvan-
redno priznanje s najvišeg foruma.

Novi đakovački proprium je zapravo njegovo djelo.
Može se mirno reći da je on bio duša svega toga rada, pre-
mda nije bio predsjednik liturgijskog odbora. On je sastavio
sve lekcije i dodao povjesnu dokumentaciju iz najstručnije
literature, navodeći s velikom rutinom i Bolandiste i naj-
novija izdanja Lateranuma. U proprium je unešenih i no-
vih 18 himana koji su u glavnom njegove pjesme prepje-
vane na latinski. Idejno je on auktor svega toga. Istina, je-
dan je profesor svemu dao latinsko ruho. Predsjednik bi
liturgijskog odbora dodao svemu novomu ono što je »de
communi« i šablonske napomene otkud je što uzeto da su
npr. od tri lekcije sastavili jednu, premda nije to uvijek
bilo ni sasvim točno.

Profesoru koji je svemu dijelu dao latinsko ruho napi-
sao je biskup iz Rima 30. XI 1965. slijedeće riječi: »Danas
sam doživio jedno izvanredno priznanje: 'Naš je Proprij
jedan od najbolje izrađenih na cijelom svijetu. Samo neke
molitve bit će izmijenjene. — Posebno su pohvalili himno-
loga. Trebalo bi ga uzeti za službenog himnologa u Kon-
gregaciji.' Ponosan sam. Čestitam.« U pismu generalnom
vikaru nalaze se iste riječi s dodatkom da su posebno poh-
valili i dokumentaciju.

Možda će ove napomene čitaocima »Službe Božje« zani-
mati kao spjeh jednoga našeg čovjeka koji je ostao nezapa-
žen, ali za prijatelje liturgije kod nas ipak ostaje zanimljiv!

Čovjek bi očekivao da će u toj župi biti liturgijski pok-
ret najživiji. To u stvari nije ni sasvim krivo, izuzevši jed-
nu pojedinost: liturgijsko pjevanje. Posebna je pasija tog
župnika crkveno pjevanje. U sjemeništu je bio uvijek duša
pjevačkog zbora i koralnog i polifonijskog pjevanja. Kao

župnik dao je sebi truda kako bi pjevanje doista bilo na visini. Radio je na tome punih 16 godina. Sad je i bolestan. Kakve je rezultate polučio?

Izbor je pjesama dobar, da ne rekнем, izvrstan, ali pjevaju u glavnom samo djevojke i djeca. Crkva šuti, sabotira. Čim se koja djevojka izvuče iz »redova« i ona počine šutjeti, kao da ju je zahvatila neka zarazna bolest. Župnik to vidi. Stvar ga boli. Nije to tako samo u njegovoj župi. Iz cijeloga toga razvoja izvukao je jedan pametan zaključak koji mu ne će više nitko izbiti iz glave: ne valja ni poštovati ni gazdovati!

To bi trebali znati i naši stručnjaci i profesori, pogotovo bi to trebali sebi zabiti u glavu svi župnici i pastoralni radnici. Puk treba odgajati i kod pjevanja sa svom strpljivošću i naukom. Ne smiješ mu zavijati vrat ni u moralnom smislu riječi! Puk mora kod crkvenog pjevanja doći na svoj račun. Čim on osjeti da mu netko ne da njegovo, a vlastito narivava, on se povlači, kroz neko vrijeme šuti, a iza dužeg ili kraćeg vremena svećenik primjećuje kako je zajedno s oduševljenjem zamrlo i crkveno pjevanje. Ipak je sasvim jasno da to nije nakana ni Crkve ni drugog Vatikanskog sabora.

U neku ruku je možda sve to zapažanje providencijalno kako bismo mogli u onome što nadolazi povesti računa o svim željama našega puka, ne bismo li na taj način polako dotjerivali njegov ukus, ali samo prema sposobnostima, samo onoliko koliko taj svijet može poprimiti.

Obredi velikog tjedna

Još dan danas ponegdje plaču za starim uskrsnućem, a koliko su te prinove hvalili na početku. Kolike li razlike između ponoćke za Božić i za Uskrs! Zašto?

Čini mi se da je glavni razlog u tome, što je obred uskrsnog bdijenja do u tančine određen. U njemu nije bilo nikakve mogućnosti da svijet dođe do riječi. Koliko sam puta vidio kako razočaran puk ostavlja crkvu, nezadovoljan što kroz cijelu misu nije mogao zapjevati gotovo ni jedne uskrsne... Psihologija masa ima svoje zakone i oni se ne daju pregaziti, ne možeš glavom kroz zid! Što su želje naroda dublje, to ih treba više i poštivati. Zanimljivo kako na Veliki tjedan, Četvrtak, Petak nema naročitih poteškoća, a ponoćka ne može se pravo uhodati... Držim da bis-

mo i od toga trebali nešto naučiti i povesti računa o željama svijeta. Možeš ti te želje pomalo odgajati, upravljati njima, ali ih ne možeš pregaziti, a da svijet ne bude razočaran. Što probudiš u njemu veću nadu i želju da se za Uskrsno bdijenje razveseli, da ga doživi, to će biti razočaranje teže kad bude primijetio da se u nadama prevario . . . Puk ima svoje predodžbe, svoje nade i želje preko kojih se ne može tako lako! Držim da bi se morali liturgijski odbori u takve stvari ozbiljno zamisliti.

Planovi za budućnost

Savjet za sprovođenje liturgijske konstitucije uporno nastoji oko toga da stvori tzv. »Missa normativa« (usp. Notitiae 35, str. 371—380) koja bi mogla, ne prilagodimo li je zakonima narodne psihe (usp. Notitiae 31—32 str. 290), posve istisnuti naše crkveno pjevanje i ušutkati crkve. Drugi narodi o tome ozbiljno razmišljaju. To se pokazalo prije dvije godine prilikom sastanka liturgijskih stručnjaka u Švicarskoj, gdje su prigovorili da dosadašnje antifone budu samo psalmi. Na biskupskoj je sinodi »Missa normativa« dosta slabo prošla. Od 176 glasova dobila je samo 71 za se, dok ih je 59 bilo protiv, a 41 »placet iuxta modum«. Gotovo se jednako loše provela želja da se uvedu dvije obvezatne poslanice. Što se tiče ulazne, prikazne i pričesne pjesme biskupi su odlučno za to da se psalmi mogu zamijeniti zgodnim pjesmama. 126 je biskupa bilo za to, a tek 25 protiv, dok je bilo 19 glasova »iuxta modum«.

I naši stručnjaci i liturgički odbori (usp. Notitiae 15-16 str. 95-105; br. 18, str. 157-158, br. 31-32, str. 290 — citati iz Lerkarovih pisama biskupskim konferencijama) morali bi se ozbiljno zamisliti kako će u budućoj liturgiji doći do izražaja narodni elementi koji su prejak i da bismo smjeli gaziti preko njih.

Prije svega bilo bi možda zgodno da se stalni misni dijelovi zgodno u stihu prepjevaju. Za naš narod sve drugo nije prava pjesma! Zatim bi možda trebalo i sve psalme u antifonama prepjevati. U tom je pogledu poučan novi »Graduale simplex in usum minorum ecclesiarum«, Citta del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana 1967. U upotrebi psalama nije dopuštena samo sloboda u izboru pojedinih redaka, kako je to već zamišljeno i u novom obredu za mrt-

ve, što su ga biskupske konferencije svih zemalja dobile od kardinala Lerkara na pokus, nego se čak i tekstovi psalama dosta slobodno oblače u novo pjesničko ruho (usp. Notitiae 34 str. 318). Držim da će se tako morati s velikom slobodom postupati i kod nas u prijevodu. Naravno da će takvo vođenje iziskivati više truda i vremena, pa bi mu bilo dobro brzo pristupiti. Mogla bi se eventualno i molitva vjernika sastaviti u stihu nalik na pojedine naše crkvene pjesme zadahnute uvijek liturgijskim vremenom. Ima mnogo naših crkvenih pjesama koje imaju uvijek isti odgovor, a različite uvode.

Ipak ćemo morati misliti i na to kako bismo u Božićno vrijeme unijeli u misu naše lijepe narodne Božićne pjesme i njima zadahnuli liturgiju te puku ostavili u srcu njegovu vlastitu Božićnu radost kako bi zaista zadrhtalo ljubavlju prema Božjem Djetetu tako kako ono zna i hoće...

Sada bih dodao još malo dotjeraniji prijevod u stihu »Slavu« i »Vjerovanja«. Za Slavu je dr. Jonke, kome sam je poslao na recenziju rekao da je po njegovu mišljenju zaista uspjela. Ne sviđa mu se jedino izraz »svemu kadar« koji bi se bez sroka mogao prevesti: »svemogući«. Možda će netko naći bolje rješenje?

Slava Bogu na visini!

A na zemlji mir da bude za sve dobrohotne ljude.
Tebi odajemo hvalu, poklon, blagoslov i slavu.
Zahvalna Ti usta zborne o punini slave tvoje:
Bog si, Gospod, neba vladar, Bože, Oče, svemu
kadar (svemogući)

Sine, čistog srca porod, Isukrste, Bog i Gospod,
Janje Božje, Očev Sine, koji ništiš grijeh nizine
Smiluj nam se: ti što spase svijet od grijeha, čuj
nam glase:

Stoluješ o desno Ocu, izbavi nas svojom moću.
Jer tek ti si svet, Gospodin, svevišnji, ti, Isukrste
s Duhom Svetim sav u slavlju Boga Oca našeg
Amen.

Vjerujem u jednog Boga, Oca, tvorca svemoćnoga
neba, zemlje, pa i svega za što oko zna i ne zna.
Isus sam je Krist Gospodin, rođeni Jedinac Božji.
Božji porod Oca, Boga, prije zore svih vjekova:

Puni odsjev vrutka sjajna, prisni plod Božanskih
tajna,

Sin u srži isti Otac, nestvoreni svemu tvorac.

Radi nas on za svijet cijeli siđe s neba čistoj Djevi;
u njoj Duh mu Sveti satka put te nama sazda brata.

Pilat zatim napati ga, raspe za nas, sahrani ga.

Prema Pismu u dan treći usta, pođe rajskoj sreći,

Sjede Ocu s desne, čeka sudit će na kraju vijeka
živim, mrtvim; svojim sprema kraljevstvo što
kraja nema.

Duh je Sveti vrijedan hvale, Gospod Bog što život
daje,

izvire iz Oca, Sina, čast i slavu dijeli s njima.

Prorocima riječi višnje dade on na usne dične.

Vjerujem u jednu opću Crkvu, svetu, apostolsku.

Jedno priznajem krštenje grijesima na oproštenje.

Smrt je uskrsnuća znamen, pruža život vječni.

Amen.

R. GRAFENAUER

OPĆA REFORMA LITURGIJE

Sveti sabor je zaključio da se provede opća reforma liturgije. Mnoge su pojedinosti već reformirane, a mnoge su ostavljene za konačnu reformu. Dok se ta reforma ostvari proći će vjerojatno još oko desetak godina. No već sada možemo vrlo dobro uočiti kakva će biti ta konačna reforma. Vijeće za provođenje liturgijske reforme već je dovršilo glavninu pripremnih radova, a u nekim problematičnim pojedinostima izrazio je svoje stanovište i sinod biskupa koji je zasjedao u Rimu pod jesen prošle godine.

Ovdje želimo informirati naše čitaoce o glavnim linijama te opće liturgijske reforme.

Misa

Već je priredjen obnovljeni obred Mise pod nazivom »Missa normativa« — okosnica obreda Mise. Taj obred predviđa da u Misi sudjeluje jedan svećenik, čitač, pjevač, dva ministranta i puk. U prigodama veće svečanosti i kad je prisutan veći broj svetih službenika, onda se u tu osnovicu misnog obreda unose druge pojedinosti. Evo kako će uglavnom izgledati reformirani obred Mise: